

www.crohis.com

Izvori za doba vladavine Ferdinanda I (1527. – 1564.) i Ivana Zapolje (1527. – 1540.)

Prema Vjekoslav Klaić: *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. Stoljeća, Knjiga V., Četvrto doba: vladanje kraljeva iz porodice Habsburga*, Zagreb 1911.

Poziv udovice Ludovika II., kraljice Marije, Krsti Frankopanu za sastanak u Hainburgu, 14. listopada 1526.

„Odlučili smo sastati se s prejasnim principom Ferdinandom, nadvojvodom austrijskim, predragim bratom našim, pa smo urekli ročište za iduću nedjelju u gradu Hainburgu, koji je odavle dvije milje udaljen. Budući pak da je na onom stanku potrebita nazočnost vaše vjernosti, za koju razabramo da je ionako od vjerne naše gospode i podanika Hrvatske i Slavonije zajedno s drugovima određena za oratora k prejasnomu bratu našem: stoga opominjemo vašu vjernost da odloživši sve druge stvari i poslove zajedno sa svojim drugovima bez oklijevanja doći izvoli i mora, tako da već buduće nedjelje ili sutradan u Hainburgu budete. Inako da ne učinite. Dato u Požunu 1526.“

Govor poslanika nadvojvode Ferdinanda na saboru u Požunu 16. prosinca 1526. koji nazočnima obećavaju bolju obranu od Turaka i očuvanje autonomije Ugarske.

„Naš gospodar branit će Ugarsku ne samo svojom snagom nego i silama koje će mu car, njemački knezovi i njegovi ostali rođaci dati, on je gotov da za vaš spas žrtvuje svoje imanje, svoju osobu, svoj život i krv... Kao zetu kralja Vladislava i na osnovi ugovora, sklopljenih od njegovog pradjeda Fridrika i djeda Maksimilijana, imao bi doduše pravo da traži krunu ugarsku i da podigne oružje na vojvodu koji je prisvaja; ali on neće prolijevati kršćanske krvi, a najmanje krvi Ugara, koji se već odavno hrabro bore za vjeru. Stoga nije nikada ni pomišljao da na njih zaratuje, već očekuje njihovu privolu i izbor... Glasovi što ih njegovi neprijatelji šire nisu istiniti; kralj Ferdinand obriče da će zakone i privilegije uzdržati, umnožiti i proširiti, strance neće primati u državno vijeće, niti će im podjeljivati ugarska posjedovanja, službe ni duhovne časti; on će nasuprot ustanoviti i nastojati da sve to ostane onima koji potječu od ugarske krvi. Ništa manje ne će brinuti da se mržnja između Ugara i Nijemaca, koju su zlobni ljudi raspirili, prometne u međusobnu bratsku ljubav. On obećava da će tako vladati i državom upravljati da vam ne će ni najmanje uzmanjkati njegove milosti, blagosti, darežljivosti ni dobročinstva.“

O izboru Ferdinanda Habsburškog za hrvatskog kralja vidi
<http://www.crohis.com/izvori/izbor-cetin.pdf>

Zagrebački građanin Gašpar Pastor u pismu znanцу u Mlecima od 8. siječnja 1527. najavljuje skori građanski rat u Hrvatskoj.

„Ovih dana stigla je zapovijed od našega kralja (Ivana Zapolje op.a.) da Nijemci ni na kojim načinom ni putem ne mogu iz ovih krajeva izvoziti ikakovu robu i to pod

prijetnjom najveće kazne, tako nije moguće izvoziti volove za pripomoć presvijetle sinjorije (Venecije op.a.). Knez Krsto (Frankopan op.a.) je ovdje, te je prošle nedjelje (6. siječnja op.a.) bio obdržavan sabor ove gospode slavonske. Veličanstvo kralj imenovao je njega (kneza Krstu Frankopana op.a.) banom Slavonije i Hrvatske i vrhovnim kapitanom te mu je dao prioriju vransku i Senj s njegovim pripacima; na ovom saboru bio je potvrđen. Još je njegovo veličanstvo podijelilo njemu neke svoje vlastite kaštele, a i neke odmetnike krune; tim je knez postao postao tako velik kako zaista ni jedan od njegovih nije bio; ako bude dobar za kršćanstvo, neka ga Bog uzdrži u dobru i boljemu, ako bude protivno, neka ga poništi... Veličanstvo kralj dalo mu je nadalje novaca da unovači 5000 konjanika; već ima uza se do 200 konjanika, a unovačuje ih dnevice. Ne znam kako će se sve te stvari svršiti; koliko god razabirem, bit će velik rat našega kralja i principa Ferdinanda. Jedna stranka stoji uz principa, a druga uz kralja; gospoda u Hrvatskoj, kako knez Ivan (Karlović op.a.) od Krbave i sva druga gospoda u Hrvatskoj podložna su principu, te su mu ovih dana prisegla vjernost, a princip dao im je plaću za neki broj konjanika, za koliko nisam još doznao, ali to je istina da su se svi podvrgli principu izuzev kneza Krste i njegova oca. Baćan Stjepan i veliki Ferenc s mnogo plemića stoje svi uz principa, te su ovih dana s mnogo konjanika otputovali put Beča da prate principa na krunidbu u Kraljevinu Češku i Šlesku... Sudim da ćemo ovoga proljeća imati veliki rat: s jedne strane s Nijemcima, a s druge s Turcima. Blažen onaj koji će se moći zakloniti na mirno mjesto. Sudim još da se naš kralj ne će moći oduprijeti Nijemcima, ako ne pozove Turaka; tako barem narod govori. Bože sačuvaj kršćanstvo. Što će dalje slijediti, javit ću vam. Ali to je sigurno da bez rata nećemo proći.“

Pismo kneza Krste Frankopana senjskom biskupu Jožefiću od 14. lipnja 1527. o pokušaju nadvojvode Ferdinanda Habsburškog da ga prijetnjama privede na svoju stranu.

„Bil je pisal Jerolim kneži milosti našem ocu i gospodinu takajše list..., da bi na to stal knez, da bih ja postal sluga kralja češkoga (Ferdinanda Habsburškog op.a.); i ako ne budu kralja češkoga sluga, da je to kralja češkoga odlučenje i vsega njegova tanača, da imaju rat početi nad nami trima vojskama; jedna da gre na ovo imenje, ko imamo u Hervatih tere u Vinodolu, ča je vse z Nimci na meji; ova druga vojska, da gre na one grede moje žene, ke imamo na Ugrih, ki su takoje na meji nimškoj, a s tretu vojsku da ote pojti uprav kadi nas sliše. I na to se je klel i rotil, da je tako odlučeno, i da su se jure ganule pukše z Beča, z Novega mesta i z Praga, sto velikih pukaš. I obrh svih tih pisam i rot, ke je našem otcu i gospodinu učinil, ni se otel zadovoljiti; jučeraka (13. lipnja) je bil k nama ovdí prišal, ponavljajući sve te riči i zalagajući svoju glavu na to, da je sve to isto, da na me gredu najprvo. Mi smo mu pako odgovorili: da mu zahvaljujemo, da nam se službu kaže, kuliku on oće, mi to znamo, kada bi nam bil tuliku službu rad kuliko se obišće, bil bi pri nas ostal; da zač se je zbojal tih vojsak, za ke pripovida tr je prošćenje vzel? Ka vojska kada kuli pride pred li kuli grad, ki mi deržimo, ote poznati, da su dobri ljudi u gradih, i da i on dite ni čiji su gradi; i to stanovito znaj, da moj gospodin kralj ugarski ni toga običaja, da bi svoje sluge ostavil u koj nevolji, u ku bi zanj pali... I ide dosti zle volje rečeni Jeronim od nas...“

Pismo kneza Krste Frankopana senjskom biskupu Jožefiću od 31. srpnja 1527. o teškoćama u skupljanju vojske koja bi se borila za Ivana Zapolju i o djelovanju pristaše Ferdinanda Habsburškog kneza Ivana Karlovića.

„Kralj hoće, da je gori grem i ov vas orsag; ja ću gore poiti, kako mi pride ta milošnak, kako sam sobu ovu spravljam i rusag, ako budu mogal koga spraviti. I ovo je jure jedan misec, da ih spravljam, spovidajući pod vičnu nemilost, tere nis´ mogal nikogare spraviti. Ovo je danska osmi dan, da sam z velike truda sam u tabori samo svojimi ljudi, ni nigdo jošcer prišal, ča bi jedan, mimo včerka pridoše 50 ljudi gospona Hampova, i Krečini Pavla š njimi. To su sve šerezi slovinski, ke sam skupiti mogal u jednom misecu. Nete se kupiti, dokle jim nigdor ne pači, ni je vojske neprijateljske v orsagi; ako pride gdoje, tako se hoće kupiti, navlastito, kada ja tamo pojdem, k tomu i rusaga onuliko, koliko se bude ga otelo skupiti. Ovo je knez Ivan (Karlović op.a.) v Lukavci (u današnjem Turoplju op.a.), tr razčinja one uboge plemenite ljudi, otijući je poda se podbiti i sebri je učiniti. K tomu je poručil ka vsim plemenitim ljudem, ki su meju Kupi tr Savu, da se Ferdinandu predadu, ako li ne, da je hoće višat i glave jim sići, kako smo vam i prvo pisali. Ki sada to taji našem poslu rečeni knez Ivan koliko za one plemenite ljudi meju Kupu tr Save; ali ne će poiti z Lukavčan, nego je tare i razčinja. Hotih i na nj poiti i ne daše mi Slovinci. Ki knez, kako sliši, da sam ja k kralju šal, tako hoće zauzeti Zagreb, za volju moći mirnije spati u Rakovici; s toga Zagreba hoće moći vas orsag robiti, zderkajući ž njega ob noć i ob dan; takajše z Varaždina, ter hoće imati u njih rukah vse brode na Savi, tako da ne će moći ništare shajati iz Vlaške zemlje (Italije op.a.) u ov orsag, i vidjevši, da jim nigdove orsaga ne brani, tr hoće i ostanak zauzeti. Ako tako ne bude, tako recite, da je knez Krištofor slagal nepodobno. Kda bi kralj poslal pinezi, tako bih ja ljudi imil, tr bih kaštigal, ko se ne htje spraviti, tr bi je vse tudie spravil. Jurve spravilši ostavili bi se, ča bi se orsaga branilo, i vzel bih sobu ča je vridno, tr bi tamo i ovamo bilo služeno kraljevi svitlosti. A ovako hoće biti veće zla, nego ga nigdore veruje.“

Poziv kneza Krste Frankopana na sabor u Križevcima 4. rujna 1527. plemićkom sucu Pavlu Zewlu. Sabor je trebao organizirati vojsku za pomoć Ivanu Zapolji.

„Nedavno sazvali smo sabor u Križevce na koji nije nitko došao od plemićkih ljudi u kraljevini. Ne bi mi drukčije u tako kratkom roku sabora sazivali da se nisu Nijemci približavali Budimu, te smo što brže s podanicima ovoga kraljevstva htjeli pohitati u pomoć našem kraljevskom veličanstvu. Ali nitko nije došao, pa stoga nismo ni mi došli. Danas su nam stigli glasovi da se naš premilostivi kralj (Ivan Zapolja op.a.) utaborio u Kerepešu kod Hatvana, tri milje od Pešte, da ima mnogo vojske, koja se dnevice množi. Piše i nalaže kraljevsko veličanstvo nama da sjetimo čitavu kraljevinu na zadanu vjeru, te očekuje dužnu pomoć od nas sviju. Zapovijedamo zato tebi ovim pismom da oglasiš u kraljevo ime da svi velikaši i plemići ove kraljevine dođu u srijedu po blagdanu sv. Egidija (4. rujna op.a.) oružani u Križevce. Kako sami tako sa svojim seljacima. I mi ćemo glavom ondje biti. One pak neposlušnike, koji neće doći, kaznit ćemo zasluženom kaznom. Raspravljati i vijećat ćemo o spasu i boljitku naše kraljevine, zatim kako bi što brže pohitali u pomoć našem premilostivom kralju, koji će se bez sumnje sukobiti s Nijemcima. Neka ne misle da ih zato sazivamo na okup što bi ih trebali za svoju pomoć, mi imamo toliko vojske da možemo s Ludovikom Pekrijem na kraj izaći... Tko dođe na urečeni sabor, pokazat će da je pokoran kraljevskom veličanstvu i da zadovoljava zadatoj vjeri... Ti pak plemićki suče moraš sam glavom k svakomu gospodinu i plemiću poći da se nitko ne bude mogao ispričati. Drugačije da nikako ne činiš. Iz našeg grada Velike u utorak tik pred blagdanom glavosjeka sv. Ivana Krstitelja. Godine gospodnje 1527. Kristofor Frankopan, knez senjski, krčki i modruški, kraljevski vrhovni kapitan, ban Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, kao i župan šopronski itd.“

Hrvatski plemić Ivan Zeremegh o pogibiji Krste Frankopana u rujnu 1527.

„Kada smo došli iz Ugarske u Slavoniju, zatekli smo kneza Krstu Frankopana u varoši Đurđevcu, koja je blizu rijeke Drave te je pripadala velemožnom gospodinu Ivanu Ernuštu, s pridjevkom Hampovu. Tu je knez skupljao čete protiv njemačke stranke, kako plemiće tako seljake. Slijedili ga su neki velikaši, vjerni kralju Ivanu (Zapolji op.a.), kao Ivan Banić, Ivan Taši, Petar Markus od Kereksalaša, i mnogi odlični plemići. Dok je on skupljao vojsku, pošao sam uto na svoj dom kojega nekoliko godina nisam vidio. Knez, sabravši mnogo seljaka, oko 10.000, i vodeći sobom 3.000 konjanika, poduzeo je borbu protiv odmetnika svoga kralja Ivana, te je najprije navalio na Ludovika Pekrija, koji ga bijaše izranio. Pekrijevi kašteli Pakrac, Gušcerovac, Sveti Duh i Rasinja biše osvojeni i razvaljeni. Dok se knez time bavio, sabrala se i Ferdinandova stranka; vođa joj je bio ban Franjo Bačani, a uza nj ratovala su mnoga gospoda velikaši Kraljevina Hrvatske i Slavonije, kao Ivan Karlović, Petar Keglević, Zrinski, Slunjski, Blagajski, i drugi odlični plemići. Uz to pridružile su se njemu i znatne pomoćne čete Nijemaca iz Štajerske, Koruške i Kranjske. Čuvši knez za pripreme neprijateljske nije ništa krzmao, nego je na njih podigao vojsku, vrlo željan da što prije moguće stvar bojem odluči. Bijaše se utaborio kod varoši Križevaca. Onamo došao sam i ja, bivši mladić i željan vidjeti što se radi; ostao sam u taboru sve do konaca rata zajedno s Mihajlom Tomadocijem, s kojega sam kćerju po želji majčinoj još kao dječak zaručen bio. Krenuvši odavle (iz Križevaca op.a.) došli smo do blizu Ludbrega, te smo se utaborili kod Drave. Uto su stigli vjesnici javljajući da njemačka stranka hoće sreću u boju pokušati. Veseo stoga knez ustao je ranom zorom, kako bijaše navikao, pa stao redati čete: smjestio falangu konjanika i inače sastavio bojni red, a iza njega postavio je koliju sa slabijim konjima, dječacima, toware i druge zapreke. U tom stražnjem bojnomu redu bio sam i ja. I nama dječacima dana bi zastava, te biše određeni vođe i upravitelji da nas vode i ravnaju. Sam je knez obilazio vojne redove, bodrio vojnike... Došao je i do naše skupine, te nam visokim glasom govorio: „Mladići, dječaci, budite hrabra srca, sada se naučite kako treba neprijatelju odolijevati; neka vas ne straši vika, niti jeka topova i bubnjeva. To su slasti vojničkog života, a ne znaci užasa. Tko od vas ima mač, neka ga trgne, jer strašan je neprijatelju sjaj svijetloga oružja.“ Izrekavši ovo svratio se drugamo. Dok smo poredani išli, eto se vratiše, koji bijahu napred poslani da razvide, gdje nas neprijatelj očekuje; oni javiše da nigdje nisu mogli neprijateljske vojske zateći. Jer kad su doznali da je knez spreman, nisu se usudili s njime se ogledati, nego su brzo uzmakli i po mostu prešli preko Drave kod Ormuža, grada Luke Sekelja. Razumjevši to knez poveo je vojsku prema Zamlači, varoši Franje Bačana, te se ondje utaborio. Sutradan (24. rujna op.a.) u doba zajutarka dođoše pred kneza poslanici varoši Varaždin. Samo grad, koji bijaše nedavno kraljica Marija darovala palatinu Stjepanu Batoru, ne htjede se predati; u njemu je zapovijedao palatinov službenik Pavao Kečkeš. Slijedeći dan (25. rujna op.a.), koji je bio srijeda, smješten bi tabor pred Varaždin da se grad silom uzme. Ovoga dana, čim bi tabor uređen, kao i idućega raspravljalo se u vijeću da li bi se posada grada nastavila do kraja ili bi se prešlo preko Drave i pošlo u one županije koje su kneza zaklinjale i molile da k njima dođe jer su spravne pod njegovim vodstvom podnijeti sve nevolje za svoga kralja, koji je već protjeran iz svoje stolice. Odlučeno bi, kako sam čuo od svog tasta koji je u vijeću nazočan bio, da se s obzirom na to što je gospodin knez sve započeto dosad sretno kraju priveo ne dade da grad ostane zaposjednut od neprijatelja, nego da se pismima javi onim županijama neka se hrabro drže, a on će smjesta, čim grad osvoji,

što se nada za kratko vrijeme učiniti, k njima doći i ono pružiti što Bog i sreća dade. Nakon toga zaključka i završenog vijećanja knez je stao sve pripreme za podsadu činiti: kopali se šančevi, pripravili bojni strojevi, smjestili pješaci u jarcima za čuvanje strojeva. Sve se to radilo u nazočnosti kneževoj i pod njegovim nadzorom. Nekako u vrijeme večernje Ivan Banić (Bánffy op.a.), Ivan Tahi i moj tast igrali se karata, a mi smo mladići do njih stajali, kad se iz grada oglasiše dvije bombe, a malo zatim ručna puška. Nemalo zatim doleti momak knežev javljajući da je gospodar njegov ranjen zrnom lumbarde. Kao gromom ošiniti i prestravljeni ostaviše igru i poletiše iz šatora. I mi pođosmo za njima, i eto, kneza sjedeći na konju, kao da je neozlijeđen, dolazi. Priskoči Ivan Tahi i zapita ga kako mu je? Knez odgovori; „Kako se Bogu svidjelo“, i siđe s konja. Ivan Banić htjede mu pomoći, ali ga on zapriječi; premda je rana smrtna bila, ipak bez ičije pomoći uđe u svoj šator. Biše dovedeni kirurzi da ogledaju ranu i da ranjeniku pomognu, ako lijeka ima. No vidivši ranu, kojom su izmetine izlazile, pa osjećajući i sam knez da mu nema lijeka, jer je rana bila između pupka i stegna, odustalo se od liječenja. Biše dozvani svi, koji su bili ugledniji u vojsci, kako velikaši tako i plemići; nato ih je knez opominjao da od započetog ne odustanu, nego da svršivši podsadu, koju im je osobito preporučivao, pređu preko Drave, zatim da se s Ugrima združe i da kralju bjeguncu djelima svoju vjernost dokažu. Kralj, čim razabra njihovu spremnost, vratit će se sa svojim i protivniku svome sve pomrsiti, Vrhovnu pak upravu povjeri Ivanu Tahiju kao mužu koji je na turskoj krajini odgojen i vidio mnoga preslavna djela ili je za njih čuo. Svi se zavjeriše da će učiniti kako zapovijeda. Ali se posve drukčije svršilo. Slijedeće naime noći (od 26. na 27. rujna op.a.) nije ostao ni jedan pješak u logoru; i mene su moji kmetovi, koji su bili u vojsci, kroz bezpuća, klance i gore odveli u moj dom. Čuo sam poslije da se čitava vojska raštrkala, preostao je samo knez sa svojih 1000 konjanika. Ti su svoga već izdišućeg gospodara doveli do kaštela Martijanca, gdje je predobri taj muž umro (27. rujna op.a.). Nato ga metnuše u kola i stadoše voditi u Koprivnicu. Ali čuvši to njemačka stranka pohita za njim i sustavi ga na putu. Kaže se da je osobito Ludovik Pekri, kojemu bijaše mnoge gradove razvalio, mnogo pogrda na nj sasuo. Ali ga je zato Ivan Karlović, koji bijaše rođak knežev, oštrim riječima ukorio. Tako je tijelo mirno dopremljeno u Koprivnicu. Ovamo bi dozvana kneževa žena, zapravo još zaručnica Katarina Dragić, udova Ladislava Kaniškog, te bi sve, za svečani pogreb pripravljeno. Tako bi u pratnji supruge tijelo odvedeno u Modruše i časnno u grobnici predaka pokopano.“

Pismo banova Ivana Karlovića i Franje Baćana od 1. ožujka 1529. kralju Ferdinandu u kojem traže pomoć u borbi protiv pristaša Ivana Zapolje.

„Vaše veličanstvo moći će se sjetiti da smo često, a osobito kada smo u vašega veličanstva u Beču bili, prilike u kraljevini Slavoniji prikazivali, kako pogubno buntovnici postupaju, te da smo vaše veličanstvo molili neka se pobrine za pomoć, jer mi inače u službi banskoj ne bi mogli ostati. Vaše veličanstvo obećalo nam je da će nam poslati četa i drugih potrepština za rat, kao topove; ali te pomoći nismo sve do danas primili. Sada pak stoje stvari u toj kraljevini kudikamo gore nego prije... Molimo stoga vaše veličanstvo da još za vremena nešto učini, jer što dulje oteže, sve više raste snaga rečenih buntovnika (pristaša Ivana Zapolje op.a.).“

Pismo kralja Ferdinanda štajerskim staležima od 16. srpnja 1529. o namjeri pobunjenog zagrebačkog biskupa Šimuna Erdödyja da sazove slavonski sabor.

„Budući da se zagrebački biskup (Šimun Erdödy op.a.) obijesno i neopravdano ponovo od nas odmetnuo, vojvodi se Ivanu pridružio, te dosad sa svojim privrženicima nepokorno se prema nama ponio, pače se sada drznuo javno sabor u Slavoniji sazvati s tom namjerom da one vjerne stranke i podanike naše u Slavoniji sazvati s tom namjerom da one stranke i podanike naše u Slavoniji, koji se ne bi njegovu pozivu odazvali, zajedno sa svojim ortacima djelotvorno napadne te ih na stranu vojvode Ivana privede: to smo mi, čim su nam glasovi o tome stigli, raspisali i razglasili slavonski sabor za posljednji dan ovog mjeseca (31. srpnja op.a.), te odredili da se odmetnici, ako bi zatražili, opet u milost primu. Uz to smo naložili da na strah i trepet protivnika dođe neki broj četa na taj sabor, koje će zajedno s konjanicima što će ih oba naša bana Hrvatske i Slavonije uza se imati, biti dovoljno da se opru Turcima i Ivanu vojvodi, ako bi ovi odmetnicima u pomoć došli kako to zagrebački biskup javno naviješta.“

Hrvatski plemić Ivan Zermegh o ratovanju oko Gradeca i Kaptola za građanskog rata između Ferdinanda Habsburškog i Ivana Zapolje u srpnju 1529.

„Neki velikaši u Slavoniji, kao zagrebački biskup Šimun (Erdödy op.a.), Ivan Banić (Bánffy op.a.) od Lendave i Petar Markov, čuvši da se kralj Ivan, kojemu su oni tajno vjeru održali, vratio iz Poljske u Lipu, i da je turski car također pošao u Ugarsku, ohrabriše se te skupiše što moguće brojnije čete konjanika i pješaka, a najviše seljaka. Sabravši tako doličnu vojsku podsjedošu varoš Gradec (Grič u današnjem Zagrebu op.a.), u koju bijaše Ferdinand smjestio posadu od 700 španjolskih vojnika. Dok su ondje stajali, ljubljanski biskup (Kristofor Rauber op.a.) i neki njemački velikaš po imenu Pullar (Puchler), skupiše čete njemačkih konjanika i pješaka te ih povedoše u pomoć podsjednutoj varoši. Njima se pridružiše sva ona gospoda Slavonci i Hrvati, koji su pripadali stranci Ferdinandovoj. Govorilo se da je u njemačkom taboru nešto više ili manje od 10.000 vojnika. Kad je stranka Ivanova zamijetila dolazak te vojske, diže podsadu, skloni se u nutarnje krajeve Slavonije i opasa grad Ladislava Morea, po imenu Jelisavac. Nijemci pak, došavši nakon toga, opasaše čvrsto grad biskupa zagrebačkoga, koji je nasuprot varoši na brdu Gradecu (današnji Kaptol u Zagrebu op.a.). U tom gradu bio sam i ja nazočan, budući da sam obavljao službu računovođe. Podsjednut bi pak grad oko blagdana svete Margarete (13. srpnja op.a.) godine 1529., a podsada je trajala sve do blagdana rođenja Marijina (8.rujna op.a.). U to vrijeme, budući da je Nijemcima manjkalo topova za rušenje zidova, kopali su sve pod zidove podzemne prorove, te su ognjenim oružjem kušali da bi kojim god načinom mogli grad osvojiti. Ali sva nastojanja neprijatelja bila su uzalud, jer su naši često provaljivali i lagume razvaljivali, tako da su mnogi Španjolci i Nijemci ili poginuli ili pak zarobljeni u grad odvedeni. Napokon je zapovjednik grada Ivan Vagerović čovjek star ili hrabar, uvidivši da Nijemci nastavljaju podsjedanje, spustio po zidu nekoga svećenika s pismom na biskupa, u kojem je javio da je grad u opasnosti, jer hrane dnevice nestaje, a on je zajedno s posadom od tolikoga bdijenja i naprezanja vrlo izmoren; stoga moli biskupa da propadajućem gradu pomoć privede. Glasnik stigao je s pismom sretno do biskupa, pa se jednakim načinom i povratio s povoljnim odgovorom. Biskup je naime poručio da će brzo stići, pridruživši pomoć Turaka. Stoga se sve radovalo, a sutradan su sve lumbarde što su u gradu bile u znak radosti ispaljene, još se je trublja i talambasima neprijateljima oglasilo da su posjednuti veseli i bodri. Našoj je stvari pomogao još i njemački uhoda, kako smo poslije doznali, koji je Nijemcima doglasio kako je svojim očima vidio da je velika turska vojska došla u tabor naših. Bila je na vrhu crkve (zagrebačke katedrale sv. Stjepana

Kralja op.a.) izvješena nekakva stara zastava, za koju su Nijemci mislili da je turska; i tako prestravljeni digoše podsadu i odoše. Mi pak oslobodivši se svakoga straha zahvalismo se Bogu.“

Pismo biskupa Šimuna Erdödy vrhovnom kapetanu kralja Ferdinanda, Ivanu Kocijanu od 3. lipnja 1530. u povodu njegovog poziva na sastanak mirenja s pristašama Ivana Zapolje u Brežicama.

„Otkad se prejasni kralj Ferdinand podigao da spravi pod svoju vlast Ugarsku tako se silno po Ugarskoj i Slavoniji pustošilo i haračilo, da je to tek nešto manje nego što je prošle godine činio silni car turski. Poginuli su toliki ljudi i vitezovi, kojih su pređi krvlju svojom Kraljevinu Ugarsku i čitavo kršćanstvo hrabro branili. Koliku su samo pustoš prošle godine počinile španjolske čete kralja Ferdinanda u glasovitom kaptolu naše crkve zagrebačke, o tom neka i sad svjedoče ruševine. Kolika su sela i posjede crkve zagrebačke i gospodina Petra Erdödy, našega brata, minulih dana spalili Ludovik Pekri iz Varaždina i Nijemci iz Zagreba možete doznati iz usta vjerodostojnih svjedoka. Svega toga ne smije kršćanin činiti; međutim to svjedoči kako je vama više stalo da se ovo kraljevstvo opustoši nego da se oslobodi. Jer ako se koji vladar za stalno nada koje kraljevstvo zadobiti, on će htjeti čitavo i neoštećeno. I mi smo lanjske godine, kad smo za boljitak i mir ove kraljevine na noge podigli s gospodom i prijateljima, mogli sva imanja Ferdinandovih privrženika opustošiti i spaliti. Ali budući da je to za kršćanina grešno, a za pobjednika vladara štetno, nismo to htjeli činiti pače nismo na to ni u duši pomislili. Promotrite dakle svojom pameti i razumom tko je više kriv haranju i zatiranju imanja i nedužnog puka i tko to još uvijek ne prestaje činiti. Pozivate nas u varoš Brežice, šest milja od Zagreba udaljenu, pa da se ondje poradi o miru. Mi vjerujemo vašoj velemožnosti da iskreno želite o čemu pišete, a i mi, da ne želimo mir i opće dobro, nikada ne bi vama pisali. Ali da vam istinski kažem, nije to način da se poluči opće dobro, jer bi se veća sloboda i stanovnicima kraljevstva i poslanicima morala dati. Najviše bi se morala zabraniti i pokarati drskost Ludovika Pekrija, koji za svoju vlastitu korist a bez straha robi, a to barem za ono vrijeme dok se što u tom poslu dokonča. Velemožnost vaša neka zato iz Zagreba odredi način kako da se obustave neprijateljstva Ludovika Pekrija i ostalih koji rade na zatoru ove kraljevine a za svoj vlastiti dobitak, svakako dotle dok se ili samo glavom ili po svojim poslanicima s pomoću Božjom ne sporazumimo o boljitku domovine. Znam da je vaša velemožnost mnogo mlađa od nas, i da bi pravednije i pristojnije bilo da se k nama u varoš Ivanić potrudite, jer vam u Zagrebu radi rasula konaka dati ne možemo. Ako to hoćete učiniti, dat ćemo vam slobodno pismo, ako pak želite da naš poslanik dođe k vama, pošaljite nam što prije takav list. Vaša velemožnost neka tako poradi da obim domovinama i svemu kršćanstvu bude na korist a ne na štetu. Šimun, biskup zagrebački, ban Dalmacije, Hrvatske i Slavonije.“

Pismo kninskog biskupa Andrije vrhovnom kapetanu kralja Ferdinanda Ivanu Kocijanu od 5. lipnja 1530. o pripremama biskupa Šimuna Erdödy za rat.

„Zagrebački biskup (Šimun Erdödy op.a.) poslao je već dva put moliti pomoć u Tursku, koju mu dosad uskraćivahu. Sad opet šalje k paši i sultanu dva poslanika, naime kopilana pokojnog kneza Bernardina (Frankopana op.a.) i Matiju Matkošića, moleći za pomoć. Isti biskup ponovo skuplja sile i daje sve svoje gradove utvrđivati. Sad, netom, ovih je dana unio živeža u svoj grad Zagreb i svim ga opskrbljuje po svojim silama. Hoće da se vašoj velemožnosti opire. Ali vjerujemo u Boga i zastalno

držimo da će ga nada prevariti. To znamo: čim vaša velemožnost dođe, svi će se žitelji Kraljevine Slavonije vama pokoriti.“

Pismo bana Ivana Karlovića vrhovnom kapetanu kralja Ferdinanda Ivanu Kocijanu od 14. rujna 1530. kojim ga potiču na rat protiv zagrebačkog biskupa Šimuna Erdödyja.

„Gospodin Ludovik Pekri boravi sada u Križevcima s ostalim službenicima kraljevskog veličanstva. I već dva puta pošli su robiti oblasti zagrebačkoga biskupa, naime u Dubravu, ali nisu ništa zarobili, jer su se svi oni razbjegli sa svojim stvarima. Oni pak biskupski konjanici koji su ostali u Dubravi jednako su pobjegli, te nema nikoga da se opre gospodinu Ludoviku. Ovaj očekuje vašu velemožnost da dođe s topovima i vojskom. Stoga vas molimo, ako ste naumili što protiv biskupa preduzeti, da počete na njega, pa ćete moći svladati one odmetnika kraljeve. Bolje da vas zapadne slava pobjede nego koga drugoga. Mi smo pak spremni na službu kraljevskom veličanstvu, te ja i gospodin Ludovik očekujemo dolazaka vaše velemožnosti.“

Primirje između pristaša Ferdinanda Habsburškog i Ivana Zapolje u Slavoniji od 8. listopada 1530.

„Mi Šimun, po Božjoj i apostolskoj milosti biskup zagrebačke crkve i Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije ban, Ivan Taši gubernator priorije Vranske, Petar Erdedi od Monyorokereka, župan županije Željezne, kao i drugi neki vjerni podanici prejasnoga principa i gospodina Ivana (Zapolje op.a.) kralja Ugarske itd. s jedne strane, zatim Ludovik Pekri od Petrovine, vrhovni kapitan lakog konjaništva kraljevskoga veličanstva, Petar Keglević od Bužima, Ivan Kaštelanović od Svetoga Duha, Ivan, Krsto i Franjo Svetački, Nikola Pekri od Petrovine, Franjo Sekelj od Dobre Kuće, Ivan Golec od Sutiske, kao i neki drugi vjerni podanici preblagoga principa i gospodina Ferdinanda, isto Ugarske itd. kralja s druge strane, dajemo na znanje kako smo u subotu odmah nakon blagdana blaženoga Franje ispovjednika stojeći jedni protiv drugih u logorima u blizini Dišnika i Novog Dvora – promotrivši i uzevši u obzir prolijevanje kršćanske krvi, ako i međusobno bratsko ubijanje, koje je više godina među nama i drugim pripadnicima ovoga kraljevstva bjesnilo i do sada, ož žalosti, potrajalo, pa da bi se takvo prolijevanje krvi i ubijanje uštedjelo i svaka nesloga smirila – posredovanjem stanovitih dobrih ljudi, izabranih od nas iz sredine naše, utanači ovaj sporazum mira i sloge. Prvo da se sva imanja kao i sva posjedovna prava sve gospode i plemića kojega god staleža i stanja, koja su za vrijeme ovih borba i razmirica, a osobito nakon pohoda turskog cara u Ugarsku, od koga god i ma kako god oteta, imaju prijašnjim vlasnicima svjetovnoga i duhovnoga staleža otvoreno i potpuno vratiti. Nadalje da se kaštel literata Jurja od Kapele, kao i sva imanja Čazmanskog kaptola za tri dana otpuste i povrate... Kanonici crkve zagrebačke, koji pristaju uz oba kralja, neka jednako primaju prihode crkve i imanja svojih, i svaki neka se zadovolji svojim zakonitim dijelom. Svikoliki žitelji Kraljevine Slavonije kojega god staleža i zanimanja mogu slobodno i mirno ovamo i onamo prolaziti i trgovati tako da nitko drugog ne smeta, ne priječi, niti se usudi pod kojom izlikom mu štetu nanositi. Slobodna općina na Gradecu brdu i grad Zagreb neka kroz vrijeme ovoga primirja našega i utanačenja budu slobodni i mirni, te neka ni jedna stranka ne dira u drugu. Nadalje ako bi žitelji taksu od pola forinte drage volje davali gospodinu Ludoviku Pekriju, neka bude, ali se nitko ne smije prijetnjama ni

pustošenjem imanja na to tjerati. Nadalje Stjepan Deszhazy, podanik istog kralja Ferdinanda, neka stoji na miru zajedno sa svima koji njemu pripadaju. Još neka svi i pojedini žitelji ove kraljevine Slavonije, gospoda, plemići i neplemići, višega i nižega stanja, ostanu u svojim domovima zajedno sa svima pripadnicima svojima slobodni, mirni i spokojni bez ikakvoga i ma čijega zanovijetanja. Još ćemo ovaj naš sporazum i savez dati na znanje i obavijest velemožnoj gospodi Ivanu Baniću od Donje Lendave, knezu i palatinu, kao i Urbanu Baćanu, podanicima gospodina kralja Ivana, kao i Ladislavu Moreu de Chula, podaniku rečenog kralja Ferdinanda, da se i oni našoj nagodi pridruže ako bi htjeli. Nadalje ova naša pogodba i sporazum neka traje i vrijedi do blagdana Triju Kralja (6. siječnja op.a.) što će doći (1531. op.a.), i to uz taj uvjet da svaka stranka svoga kralja do rečenog roka uzmogne obavijestiti o tom, pa ako koji od spomenutih vladara ne bi ovoga našega utanačenja htio prihvatiti ili potvrditi, nego bi unatoč toj pogodbi našoj podigao svoje čete na protivnu stranu da je prisili na posluš i u to ime poslao kojega posebnoga kapitana u Kraljevinu Slavoniju; tada će morati ovakva stranka privrženicima drugoga kralja deset dana prije navijestiti i obznaniti dolazak istoga kapitana u kraljevinu, da se i ta protivna stranka zrelo uzmogne pobrinuti za svoje stvari i poslove. Da ćemo sve izloženo i svako pojedino tvrdo i nepovredivo kako sami tako i po našim podanicima držati, obvezali smo se i obećali mi gore napisana gospoda svojom čašću, čovječnošću i vjerom svom kršćanskom, pa se obvezujemo i obećajemo, potvrđujući to krepošću naših pečata. Dato u logorima gore spomenutima, rečene subote iduće nakon blagdana svetoga Franje ispovjednika (8. listopada op.a.), godine gospodnje 1530.“

www.crohis.com